

ЗВЕЗДА У УСПОНУ – ТАЛЕНТОВАНА МЛАДА ДИРИГЕНТКИЊА НИНА РАКИЋ ИЗ СРЕМСКЕ МИТРОВИЦЕ

Музика је мене изабрала

Диригенткиња Нина Ракић из Сремске Митровице са 24 године је својим умећем већ покорила свет класичне музике. Она за „Дневник“ открива да у музици ужива од рођења, а за ту љубав према звуку „криви“ су њени родитељи, који су се трудили да од малена буде окружена квалитетном музиком. Одрасла је уз хор „Колибри“, а данас је на специјалистичким студијама на Факултету музичке уметности у Београду, у класи маистра Бојана Суђића, што јој је степенник ка докторским академским студијама. С обзиром на то да су студије небуџетске, запослила се, каже, на одређено у Музичкој школи „Петар Кранчевић“ у њеном родном граду, из ког је и кренуло њено музичко путовање.

– Наступи су сваком музичком извођачу неопходни, јер му је то јединствена прилика да заједно са публиком вибрира и преноси своју емоцију и свој доживљај дела. Дириговање је лична потреба извођача, да након овладавања једним или више инструмената, своје идеје пренесе на већи број музичара и од њих, бар на тренутак, створи хармонију јединства. За сваког диригента оркестар је један велики инструментални медиј, а најинспиративнији моменат мог музичког одрастања био је период када сам као ученик трећег разреда средње музичке школе примљена као корепетитор на пробама у Ансамбл српске хорске уметности „Serbica“, који је основао реномирани диригент предавач на Академији уметности у Новом Саду, мр Владимир Опачић. Уз његову менторску подршку сам музички стасавала, а уједно се припремала за веома захтеван пријемни испит на ФМУ, на који је требало довести и спреман огледни хор, а који сам, на крају, успешно положила. Тако сам почела студије на диригент-

било потпуно ново искуство: дириговати класичну музику у популарним аранжманима.

– Волим професионалне изазове и с тим у вези, стално подижем критеријуме следећег који треба досећи. Веома инспиративан подухват био ми је и ревијални дипломски концерт у Студентском културном центру где сам истовремено била у две улоге, као диригент и као солиста – пијаниста, што је веома ретко, чак и на светским сценама. Велика подршка, како стручна, тако и људска, била ми је проф. клавира др уметности Маја Михаић уз коју сам музичко – пијанистички сазрела, продубила интерпретацију и технички овладала инструментом тако да са лакоћом могу да испољим осећања која су уткана у дело, али и да сваки пут могу другачије да озвучим и доживим музичке пасаже и целине – истиче наша саговорница.

Нина не крије да би пре свега волела да каријеру гради у својој земљи и овде да свој уметнички допринос у популаризацију уметничке музике.

– Радо бих отишла и у иностранство зарад усавршавања, но и ми овде имамо врсне стручњаке и професионалце. Много волим своју диригентску струку, јер, иако је дириговање адреналинска професија, концертно извођење је уметност тренутка где исправке одсвираног нема и где се сусрећемо са много изазова. Самим тим волим и млађим колегама да преносим знање и вештине које сам досада стекла. Најефикасније се изазови овог позива савладају кроз перманентни рад са више диригентских школа и оркестарских ансамбала, јер се ту најбоље може креирати звук – поручује талентована диригенткиња, додавши да би уметницима млађима од ње саветовала да следе своје срце.

Још током основних студија радо се укључивала у уметничке пројекте, а један од њих је био под окриљем МОТО удружења, пројекат Креативне Европе Опера „Past, Present, Perfect!“, када је била укључена у припремање две оперске представе за децу које су финално изведене у Малом позоришту Душко Радовић у Београду. Пред крај основних студија са колегом диригентом Бојаном Кљајићем, оснива Камерни оркестар „Соноре“, са идејом да окупе младе

Током школовања, Нинин таленат је награђиван. На основним студијама учествовала је на два интернационална клавијерска такмичења, на којима је као круна рада уследила друга и прва награда. У средњој школи освајала је бројне награде на републичким и међународним такмичењима која су у календару Министарства просвете, захваљујући којима је добила могућност да буде стипендиста Фонда за младе таленте Министарства спорта и омладине Републике Србије и то на другој, трећој и четвртој години средње музичке

школе. Пред упис мастер студија 2023. године, звезда у успону је прошла прву етапу и учествовала у раду са Сегединским симфонијским оркестром у оквиру диригентског такмичења. А нестварно искуство доживела је, каже, спремајући оркестар за наступ планетарно популарног састава „IL Divo“ у Штарк Арени, јер је за њу то

ском одсеку у класи проф. мр Биљане Радовановић Бркановић. За диригентску професију ме је инспирисао бечки Новогодишњи концерт који је свiran 1. јануара 2017. године, а најмлађи диригент био је тридесетшестогодишњи Густаво Дудамел из Венецуеле, који је цео наступ дириговао без нота испред себе. На тај начин је свему дао сасвим нову димензију – прича млада диригенткиња.

Нинин музички пут почео је са три године, када је кренула у музичко забавиште при музичкој школи „Петар Кранчевић“ у Сремској Митровици, да би годину дана касније почела да учи клавир код проф. Душанке Гавриловић, код које је касније у основној музичкој школи била у класи. Талентована Нина раније завршава основну музичку школу, те се одлучује да упише, а потом и заврши одсек ударалки и одсек соло певања, јер је, каже, желела шире да сагледа могућности креирања музике. Завршила је и Средњу музичку школу, инструментални одсек клавирски смер, а паралелно и гимназију. Нина потом уписује основне студије на ФМУ, будући да само у Београду постоји диригентски одсек. Своје образовање употпуњује мастер студијама у класи Бојана Суђића, а данас је на специјалистичким студијама.

– Захваљујући предмету Камерна музика заљубила сам се у заједничко музицирање и стварање звука. Током школовања љубав према музици се стално продубљивала и развијала као и потреба да у наступ унесем и лични печат. Из ове перспективе, сматрам да је музика изабрала мене, а ја сам само бирала начин да у њој уживам – искрено ће Нина Ракић.

Новогодишњи концерт у Великој Британији

● За одлазак на новогодишњи концерт у Велику Британију Нина Ракић се припремала више од два месеца, од како је сазнала да прошла аудицију. У питању је јединствени омладински оркестар који пружа прилику младим музичарима, талентованим основцима, средњошколцима и студентима, да стичу праксу свирања у великом симфонијском оркестру, уз симфонијски, евергрин и филмски репертоарски одабир композиција.

– Веома сам била срећна када сам добила одговор да сам позвана да будем асистент диригента мом колеги Matthew Lloyd-Wilsonu. На два концерта сам свирала и клавир. Учесће на концертима у иностранству, изузетно је задовољство, а ентузијазам ових младих људи као и енергија која влада током сва три дана припрема и проба су невероватно инспиративни...

Децентрализација класике

● У години за нама Нина је имала три концертна наступа под покровитељством Министарства културе Републике Србије. Концертна серија је организована са циљем популаризације уметничке музике и „децентрализације“ класичне музике. Два од три концерта одржана су у Руми и Сремској Митровици, на којима је солисткиња – пијанисткиња била проф. Маја Михаић, а публика је имала прилике да упозна и младог виртуоза, деветогодишњег Теодора Вујанића. На крају године, оркестар је одржао два концерта за суграђане, особе са инвалидитетом, у Сремској Митровици, и Београду. Солисткиња је била професорка са Факултета музичке уметности, Соња Радојковић.

професионалце и студенте завршних година основних, мастер и докторских студија са музичких академија београдског и новосадског универзитета.

– У Србији нема пуно професионалних оркестара, а нама младим музичарима је оркестарска пракса неопходна. Већ сада, две године након оснивања ансамбла, можемо се похвалити да смо реализовали више пројеката у сврху популаризације и децентрализације класичне музике. Оно на чега смо посебно поносни је то што организујемо наступе за особе са инвалидитетом и тиме не само да уносимо радост у живот ових људи, него доприносимо и процесу инклузије, јер и шири заједница радо долази на овакве наступе када пажљиво бирамо оркестарски репертоар – похвалила се млада уметница.

Има Нина времена и да се опушта уз ствари које воли, па тако је веома релаксира јахање коња и сваки боравак у природи. Воли и адреналинске активности попут „зип лајна“, док свакодневно, поред учења страних језика, бар пола сата одвоји за неку књигу. Занимљиво је што је, поред свега, много привлачи и парфимерство, те можда у будућности увеже мирисне и музичке ноте.

Ивана Бакмаз

ПРИЧА „ДНЕВНИКА“

Гост

Љиљана Лукић

Тог лета боравио сам код ујака у варошици Н. Место је равничарско, крај реке која обилази око њега и губи се негде у ритовима. Ујак је човек мирне природе, пунији, округлог лица: један од оних добродушних паланчана који се после ручка задовољно потапше по стомаку и убрзо потом заспа у хладу свог вењака, прекривши лице новинама. Није много разговорљив, а ја му нисам ни досађивао сувишним питањима, те смо могли сате и сате да проведемо ћутећи на обали и чекајући да који сом или штучка тргне наше мамце.

Ја бих обично лежао на ћебенцету које сам узимао од ујне и пиљио некуд, у неку тачку где се небо спаја са трском која прекрива суседну обалу. Ујак би покатакд простењао: „Их, бога му!“ променио мамац, натукао јаче на главу шешир, за који се не би могло утврдити доба старости и седећи на трношцу гледао реку избуљеним очима као да ће из ње изаћи аждаја.

Понекад бисмо тако задуљени остајали до повечерја и, враћајући се, прескакао сам дугачке, сиве сенке које је сунце својим последњим зракама стварало на обали. Пошто би улов, обично, био мршав, ишли смо погнуте главе, један за другим, бојећи се да ко не види наш „ратни плен“.

По доласку кући ујак би дуго сређивао удице а ја сам не једном чуо ујну како гунђа што троши дрва на пржење тих „гусеница“.

Једном, сећам се, била је недеља. Сунце је пришло тако јако да кад ујак рече: „Аја, данас нема пецања!“, ја схватих да је изрекао оно што сам и сам осећао. Ујна је тог јутра навукла рано зелене ролетне у свим собама, те је била права милина спустити се на неки од лежаја и задремати.

Али пред подне ни то није помагало. Док је ујна пословала у летњој кухињи у дворшћу, ујак је прелазео из собе у собу тражећи где је већа хладовина и при том квасио марамичу коју је, оивичену на све четири стране са по једним чвором, ставио на своје, још од младости хелаво теме. Кретао се по кући бос, у кошуљи која је била раскопча на, док су му по глави одскакивали чворови завезане марамиче.

Гледајући ујака подрхтавао сам од смеха, али се нисам гласно одао, допустивши само да ми се крајеви усана развучу у осмех као код воштаног пајца, којег сам видео, ту у граду, у једном излогу.

Пошто око подне поједомо на брзину чинију киселог млека, ујак и ја заузесмо „бусију“ у собама. Убрзо зачух његово једнолично хркање из суседне собе и помислих како тог дана нема наде да ће која „гусеница“ бити наша. Врата од предсобља била су одшкринута и из собе у којој сам лежао, кроз уски отвор, гледао сам у крајичак неба.

Зелене ролетне стварале су полумрак а јабуке са ормана изазивале су у мојим носницама неки благ, а у исто време отужан мирис. Лежао сам на страни, рука ми је била под главом, загладан у делић неба који се видео кроз врата. Плава боја неба годила је мом виду и осећао сам неко задовољство док су ми очи урањале у њу. Било је угодно гледати ту нијансу која ме подсећала на лепе цветиће незаборавка који сам брао још као дете и носио мајци, очекујући од ње пољубац и прегршт топлих, нежних речи.

Сад, док сам лежао у ујаковој соби, осетио сам задовољство лежећи главе забачене на јастук који је био мекан и полупразан. Сенке које су падале са ролетни биле су оштрије и моје плаво небо дође некако сиво, на местима пресечено плавим пругама. Већ су ме очи болеле од гледања, сиве пруге су се изједначавале са плавим и стварале необичне облике. Таман хтедох да се окренем на другу страну, кад угледах витку прилику човека у црном оделу са црним цилиндром на глави. Стајао је укочен, са рукама приљубљеним уз тело, нем и као закован. Хтех да викнем, али ме у грлу гушило и нисам могао ни да проговорим. Инстинктивно сам подигао руку у одбрану и она остаде у ваздуху као оружје, спремна на одбрану.

То потраја неколико тренутака а затим скочих и уз гласно: „Ујаче!!“ потрчах ка вратима. Спазих да врата лагано подрхтавају као да их је неко померио при пролазу: сенка од сунчевих зрака правила је црну траку по поду а у дворшћу није било ни трага од каквог посетиоца. Кроз размакнуту лозу угледах ујака како седи под вењаком, главе заваљене на стару, прухем плетену, столицу. Новине на његовом лицу подизале су се и суштале у такту његовог дисања које је личило на крклање задављене птице. На вратима летње кухиње стајала је ујна и мимиком ми давала знак да својом виком не пробудим ујака. На њено питање: „Шта је? Шта се десило?“ одговорих смушено да сам хтео да упитам ујака где су удице. Затим уђох у кућу више зачуђен него уплашен.

Сутрадан, док ме воз носио родитељима, весело сам посматрао како се удаљавају и последње куће необичне варошице. ■

ИНТЕРВЈУ: ПРОФ. ДР ИРА ПРОДАНОВ КРАЈИШНИК, МУЗИКОЛОШКИЊА

Бринемо о нашем наслеђу, питање је да ли се то цени

Медаљу културе за очување културног наслеђа, традиционално признање које додељује Културни центар Војводине „Милош Црњански“, уручена је крајем прошле године музиколошкињи проф. др Ири Проданов Крајишник, чиме је само потврђена изузетност њеног доприноса развоју савремене музиколошке праксе и афирмацији нашег нововековног националног музичког стваралаштва. Њено научно интересовање за креативни опус великог броја наших композитора 19. и 20. века, као и савремених аутора, изузетно је важно за разумевање националног стваралаштва у домену регионалне музичке традиције. Посебну вредност чине њена истраживања музичког опуса насталог у оквиру различитих националних група и локалних заједница, чиме је допринела дубљем разумевању музичког контекста, развоја и стваралаштва на тлу Војводине.

● Бринемо ли довољно о нашем музичком наслеђу?

– Будући да се стално жалимо колико су мала улагања у културу, вероватно очекујете негативан одговор. Међутим, рећи ћу вам супротно: да, бринемо о нашем музичком наслеђу. Не само ја, него и много мојих колега и колегиница музиколога и етномузиколога. И уметника, извођача, медијских радника. Није проблем у томе да ли бринемо, него да ли се то цени, да ли се то вреднује. Толико је дивних пројеката за које знам да су реализовани баш у подручју музичког наслеђа, али су средства која се троше на ту бригу премала, та брига је подцењена. Науке које се брину о нашем музичком наслеђу су маргинализоване. Верујем да у министарству већина ни не зна каква су све истраживања могућа у оквиру музикологије, на пример. Нажалост, мислим да то није само случај с музикологијом. Дакле, није проблем у томе да ли бринемо, јер бринемо. То је та научничка страст која нас подстиче да увек идемо даље, да тражимо више, да знатижеља и жеља за истраживањем никада не пресакну. Али научници не живе од ваздуха. Да би се темељно истражила нека област, да би се дошло до неких резултата потребна су финансијска средства. А она су прескромна. Довољно је да погледате плате редовних професора на хуманистички. Посао професора на факултету није само да држи предавања, како се често погрешно мисли. То је само део његовог ангажмана. Он мора истовремено и да је научник, да се бави истраживањем. То је у садашњим условима скоро немогуће.

● Успевају ли и у којој мери резултати капиталних истраживачких пројеката, попут „Културолошки идентитети уметничке продукције Академије уметности у Новом Саду“, покренутих последњих година под окриљем АУНС, да буду видљиви и ван академских кругова?

– Много сам везана за пројекат који сте поменули. Ту смо дигитално архивирали и детаљно анализирали најважније уметничке пројекте Академије уметности у току 45 година њеног постојања. Тај пројекат је касније копиран у различитим верзијама и у другим пројектним позивима. Апсурд је да такви капитални пројекти уопште нису видљиви ван академских кругова. Могле би се правити ТВ емисије из музичке прошлости нашег града на основу тог дигиталног архива, могле би се правити изложбе, предавања о томе како се развијао такав један пројекат. Понудили смо, захваљујући том пројекту, и сарадњу са РТВ Војводином, да бисмо едуковали запослене у Јавном сервису о значају архивирања. Нажалост, нити је РТВ Војводина то схватила озбиљно, нити је министарство подржало такву „одрживост“ пројекта који сте поменули. То је заправо био капитални пројекат, али изгледа не и капитална инвестиција. Хуманистика код нас није на цени, премда се у свету све више тврди да је спас управо у хуманистички.

● Да ли довољно препознајемо могућности дигиталних технологија управо на пољу заштите, али и шире промоције српског музичког наслеђа?

– Колега са студијског програма Дизајн видео игара Вукашин Шоћ и ја осмислили смо прошле године видео игру Стеван Стојановић Мокрањац. Када је реализована – испрограмирана – испробали смо је у једној новосадској основној школи заједно с децом. Била су као омађијана. После играња, цртали су је и давали коментаре о њој. Дете из трећег разреда каже „добра вам је графика“, „свиђа ми се кад Мокрањац пролази кроз Голубачку тврђаву“. Зна ли неко да та игра постоји? Не зна. Дигиталне технологије су моћно средство промоције нашег музичког наслеђа и генерално музике и музичке културе. Волела бих да се то препозна, ја имам енергије и воље да покрећем такве креативне пројекте, али не могу стално да изигравам Дон Кихота. Апеловала сам да се та видео игра финансира на адекватан начин како би

фото: приватна архива

била видљива, али изгледа да ни моја овновска енергија није довољна. Испашће да се после сваког нашег питања појављује проблем финансирања. Да, он је константан. Али ево добре вести: научници који са страху раде свој посао, често то раде из чистог ентузијазма. Тако је и с музичким наслеђем. Једноставно, волите то да радите, са или без дигиталних технологија, и понекад сте невидљиви, али ипак радите.

● Коауторка сте публикације „Музичко образовање у дигиталном окружењу“. Уводном слову упозоравате да се „дигитални свет развија вртоглавом брзином, а образовање, дакле, и музичко образовање, мора да прати ове промене“. Прати ли их?

– О, не, никако. Наше школство је генерално у палеолиту. А зашто? Зато што се води рачуна о форми, а не о садржају. Наставници и професори се оптерећују административним пословима, а они би да раде свој посао маштовито, креативно и у складу са савременим тренутком. Како кад имају милион обавеза у тимовима, безброј папира, табела итд? У иностранству професор може на почетку семестра да у потпуности промени ток својих предавања, код нас мора да се напише чак и на студијама шта ће се радити из недеље у недељу. То је тако заморно и некреативно. Потребно је ослободити наставни кадар бесмисленог посла, усмерити га на наставу и он ће сам од себе увести промене, онолико колико је у могућности. Не може свако на исти начин да прихвати промене, али сваком треба да се пружи прилика. Какву прилику ми пружамо просвети осим нових и нових ваннаставних обавеза? Да не говорим да су нам планове и програме правили људи који никад у животу није били у настави. Потребна је темељна реформа образовања, а у њој би дигитални свет требало да буде мудро заступљен. Рекох мудро.

● Утемељили сте на АУНС мастер програм „Музика и медији“. Да ли је то био и својеврстан покушај да се „спаси што се спасити да“ у ситуацији када се уметничка музика у домаћим медијима све више гура на маргину, а музичка критика готово да је потпуно нестала?

– На ово питање одговарам с пуно ентузијазма и радости. Мастер програм Музика и медији који водим с колегом Миланом Милојковићем је баш то – борба против маргинализације уметничке музике. Али немојте бити у заблуди: ми смо врло либерални што се тиче тема за завршне радове. Ми подстичемо истраживање уметничке, цез, популарне музике, истраживања друштвених мрежа и креације музике на њима, музике на Тик-току, истраживања богате архиве РТВ Војводине. Запањили бисте се кад бисте чули називе свих наших мастер радова. Веома сам везана за тај студијски програм, јер је креиран тако да има много практичних предмета, јер је интердисциплинаран (радио са колегама с аудио-визуелних медија) и зато јер студенти након завршетка одмах, али одмах добијају посао у медијима. И ваш лист Дневник је био предмет наших истраживања као можда једини лист у нас у којем је музичка критика као журналистички жанр преживела. Браво за вас!

Мирослав Стајић

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Марко Никезић: Дипломата у средишту Хладног рата
Петар Жарковић
(Академска књига)

Марко Никезић (1921 – 1991) илегалцац и партизански борац, револуционар, али и био је „пунокрвни политичар“, који је периоду од 1965. до 1968. године обављао је функцију Савезног секретара за иностране послове СФРЈ. Био је особа коју је занимала уметност, који је читао о прошлости, течно говорио неколико језика и био светски човек у дипломатској служби земље која је заиста имала светске референце. Већи део књиге произашао је из темељног истраживања у Дипломатском архиву МСПР, који чува документе настале током рада југословенског Државног секретаријата за иностране послове (ДСИП). Но, Жарковић је користио и другу архивску грађу, како би на једном месту показао важност дипломатског и политичког деловања Никезића, земље коју је представљао, али и укупне, светске димензије политике коју је заступао.

Исток: Западнонемачка
измишљотина
Дирк Ошман
(Прометеј)

Ова књижица заправо је проширена верзија чланка, који је аутор објавио у листу Франкфуртер алгемајне цајтунг под насловом Како је Запад измислио Исток. „У овој се књижици ради и о стању кризе саме демократије, штавише о њеним шансама да преживи у Немачкој“, наводи Ошман. „А којом брзином се у Немачкој могу нанети штете демократији, нажалост, могли смо последњих година да видимо у нама непосредно суседним земаљама, а да и не говоримо о порасту броја диктатура широм света. Међутим, уколико се у Немачкој не буде водио суштински другачији дискурс о Западу и Истоку, ако пре свега не узмемо у обзир да више од 30 година не престаје систематско изопштавање и радикално политичко, привредно и друштвено запостављање Истока, ова земља неће имати никакве изгледе за дугорочну друштвену стабилност“.

Дирк Ошман

ИСТОК:
западно-
немачка
измишљотина

ПРОМЕТЕЈ

ПОСТАПОКАЛИПТИЧКА ФИЛОЗОФИЈА

Суза замрзнута
на образу

Снажно, као незаустављиво когље хитнуто руком моћног Ахила пут широм отвореног неба, док још хитро лети ка циљу, у једном луцидном тренутку схвата да неће успети. Наиме, што брже јури, све ближе мети, она се све више удаљава. Противило се то сваком познатом закону физике, друштва и природе, а чак би се и онај веселник Зенон намрштио (или насмејао?) када би схватио да ни његова стрела, ни зец а камоли корњача никад до одређеног нису пристигли и неће пристићи.

Можда би помогла суза замрзнута на образу, суза која би била заустављена у времену и омогућила да стрела ипак некако стигне до краја (не)предвиђеног пута?

Али та суза није хтела да кане, а онај Бог који му је био знан и близак из толиких књига које је о њему прочитао није сматрао да треба да му помогне, а могуће да њега и његову невољу није ни приметио јер је баш тај Бог био немерљиво велик, а он тек честица, трун невидљив на широком и бљештавом објасаном путу. (Био је то онај исти Бог који не мисли и не делује линеарно. Онај Бог који није имао времена да сагледа судбину појединца јер, постојало је толико мноштво других ствари и створења о којима је требало мислити Одједном. А чак и Бог зна да постоји граница која дели могуће од немогућег.)

Када је јутро синило, већ је заборавио онај кратки трен откривења, и са осмехом је наставио свој пут не схватајући колико је он залудан.

Ђорђе Писарев

ИЗ ПИШЧЕВЕ БЕЛЕЖНИЦЕ: ПОРТУГАЛ (1)
Крајпуташ у облацима

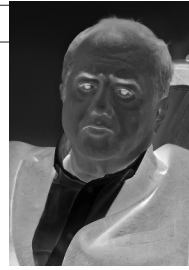
Владимир Пиштало

Португалка је шетала дете кроз авион. Носила је мајицу са сликом Паје Патка. Носила је лице жене која чека: поморца или емигранта или затвореника. Свет се променио. Остала су лица и сета. Стјуардеса је замолила Португалку да седне. Онда нас је обавестила да не служе кафе. Једном путнику је позлило.

А затим:

- Доктор је у авиону. Пријатно се возите и не мислите више на то.

Помислио сам на познаника који је умро у авиону. Био је из богате шриланканске породице. Сам се образовао. Рано је отишао у Америку. Сестре су приграбиле наследство. Формално није имао ни основну школу. Онда је отишао на докторат. Постао је професор универзитета у Масачусетсу и стручњак за Платона. Говорио ми је да је све оно што се гледа споља - бесмислица, *mythos*, а гледано изнутра - истина, *logos*. - Кад човек тражи љубав - рекао је - онда навале ајкуле. Био је хомосексуалац, вероватно нерелигиозан, безнадно заљубљен у пријатеља. Заједно су отишли у Индију. Знао је да му је срце лоше. Ником није говорио. Зашто је то урадио? Све споља гледано изгледа као *mythos* а изнутра *logos*. Умро је у авиону. Његово држање, рекао ми је Предраг, говорило је: "До сада сам те чувао, сада ћеш морати сам." Кад је издахнуо, још десет минута је био он. После није. Збогом Налин. Нека

минијску фолију.

Наднели смо се над Порто.

***

Лежао сам у врећи у ходнику вагона. Људи су ме прескакали. Спавао сам под ногама људи „на друштвеном дну.“ После сам нашао место у купеу. У купеу су седели стари Италијан, две Немице, два Шкотландјанина разумног изгледа, две Португалке од којих је једна била мулаткиња са кинеском крвљу и децим очима. Звала се Шија Шенг.

Тад сам први пут дошао у Португал. У своју студентску бележницу сам записао:

Зашто човек мора да се мења кад је слаб?

Шетао сам по унутрашњим сликама али непоузданим. Видео сам огромно фикусово дрво на тргу у ноћи. И два упаљена ресторана.

Судбина је у Лисабон довела и Феликса Крула. Тад сам маштао да сам он. Окружила ме је атмосфера краја света, необично угодно. Волим ру реч. Атмосфера пара а сфера кула. Говоримо о духу, амбијенту, клими, озрачују.

ово буде запис о платонисти који је умро изнад света.

- Доктор је у авиону. – рекла је стјуардеса. - Пријатно се возите и не мислите више о томе.

Отворио сам очи. Светлела је прецртана цигарета.

Море је личило на алу-

Возео сам се према Белему. Трамвај је био стар и жут. Мислио сам да је Тежо море. Избацио сам главу кроз прозор. Миловали су је сунце и ветар. Зажмурио сам. Однос сунца и свежине је био као кисела и слатка нота у вину. Био је то час среће. Сећање на тај моменат остао је симбол моје душе. Без њега не бих био цео.

Седео сам на терасици са погледом на луку. Нека девојчица је плувала у фонтани. Крај Тежа луда жена се гађала песком са голмом децом. Јео сам вонголе. Вонголе су звекале. По тврђави су шетали бели паунови. Посетио сам музеј кочија. Кочије су имале огромне точкове и фењер.

Хостел је окруживао сеновит двористиште. Португалски је био мек језик, лично ми је на руски. Чуо сам у њему неко „ж“, неко тепање

А после сам видео Белем који је Томас Ман назвао сан дечји.

...Невероватни као да га је дете какво уснило чудесно китњасту клаустар манастира... излазећи из оквира свих доба и ни у једном заправо неукоренен...

Пео сам се кроз свежину и сан. Као Андрићевом Бајрону у Синтри чинило ми се да се не пењем него да растем. Дисао сам тако да осетим крај својих плућа.

На врху је била Синтра, са зеленилом, хладовитим путевима, палмама и петловима који се дозивају. Синтра је била цела срећа

- Путујеш не да би видео – рекао сам себи. – Већ да би научио да гледаш. ■

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Смрт у аргентинској вароши

„Ноћна мета“, Рикардо Пиља (Академска књига, Нови Сад, 2024)

Пише: Милан Р. Симић

Баш тако. Овај роман јесте попут тих замишљених тихих машина о којима је заносно говорио Лука - један од главних ликова - које ће доносити свет нама уместо да ми путујемо по свету. Уз Луку, остаће читаоцима у трајном сећању Тони Дуран, легендарни дошљак који је био пун прича и анегдота из, за варошане, чудног спољног света, комесар Кроче, непрестано жвакао цигару аванти, имао је изузетну интуицију, која је личила на видовитост а што би прости људи рекли „чакнут на посебан начин“, породица Беладона чији је предак оснивач вароши. Кајетано Беладона, његови синови Лука и Лусио, наравно, са којима је био у свађи, и кћерке близнакиње Ада и Софија које је мајка разликовала само по начину дицања; такође и Кусто, јавни тужилац, Јошио, набеђени убица, Салдијас, подмукао Крочев писар, Посебан глас роману даје омиљен Пиљин лик Ренси, новинар из престонице који и у ову причу улази на велика врата, али и Перон, истина само на плакатима, и многи други варошани. Дешавања. Личи као да су на Сицилији, а нису.

Елем, фусноте у роману права су сазнајна гозба, као и луцидне опаске главних јунака које нам остају у трајном сећању. Замислимо се добро над овом – ако човек мисли на прошлост, то је зато што је већ изгубио садашњост. Шта се све неће чути у продавници браће Мадаријага? Поред продавнице, битне су Лукина напуштена сабласна фабрика и лудница (варош може да постоји без школе, али не и луднице). Лудница, у којој је смештен и комесар Кроче, првобитно је била манастир. Но, вратима се на збивања у роману. Пиља вешто усмерава судбине главних јунака. Дурана лишава живота већ у четвртој поглављу (има их деветнаест и епилог), комесара Кроча у срцу саме приче пензиониса по животној жељи јавног тужиоца и смешта га у лудницу, њега који нимало није лично на оне комесаре које сви подмазују - коцкари, трговци, великопоседници, индустријалци и мафијаши, њега који је зацементирао

углед свим решеним случајевима, па и овај – наручено убиство Дурана. Роман се наставља истом жестином, задржава сложеност, пружа нам на читалачкој тацни разумевање историје малих али и великих људи, упознаје нас са тркама коња, клађењем у којима бедни радници стављају плату на једну једину трку, славним аргентинским цокејима, мутним радњама, прањем новца, корупцијом, опажањима о Христовом учењу, халуцинарајућим гљивама...

Пиља не прави ни најмању паузу и не прескаче ни за тренутак везивност главне приче. Напокон, упознаје нас и са свим тајнама Лукине фабрике. Занимљиво је Лукино бележење и тумачење снова, доживљавао их је као путоказни план живота, посебно оне које би се понављали и истакао да његова мајка вешто такве снова напушта после три године а прихвата нове. Мудри су Лукини разговори са ангажованим секретаром не би ли му средио документацију пре суђења а који је дошао

из манастира пољуљан смислом свог позива. Једног тренутка Лука ће секретару Шулицу кратко и јасно рећи да постоји правничка фикција као што постоји и света прича и у оба слушања верујемо у оно што је добро испричано. Семинариста, као да му се реванширао, опростио се поучним речима од Луке на сахрањени.

Између осталог, рекао је да Једно је сигурна вера у истину, трајна будност за разумевање „неотуђиве потребе за истином“ без које није могућ добар живот. Лука је у напуштеној фабрици имао једну једину књигу, не зна се ко ју је донео, читао, оставио, једну, али коју? Човек и његове слабости доктора Јунга. А ка-

ко је Луку морила несаница колико и недолазећа киша мори испуцалу и једну земљу, не зна ни сам колико пута ју је ишчитавао. Посебно га је занимало мишљење о процесу индивидуализације.

Завршавамо препоруку за читање само наизглед детективског романа јер га је велики зналац писане речи Рикардо Пиља умешно претворио у повест породичних аргентинских династија и која као таква остаје величанствена књижевна грађевина. Сетимо се Лукиних „тихих машина“. Толико од славног писца.

Све је одлучено, ништа није решено. ■

ПЕШАЧКА ЗОНА: МЕМОПРИЧЕ

Жубор живота

Пише: **Фрања Петриновић**

Понекад, заиста само понекад, током поподневних заморних дугих шетњи обесмишљеним и непрепознатљивим новосадским улицама, само понекад, пожели да као некад уђе у неку књижару и изгуби се у том непрегледном океану штампаних речи, али одавно већ малодушан брзо изгуби вољу јер поузвано зна да ће на тим књижарским полицама пронаћи искључиво производе који испуњавају најједноставнији задатак, да личе на књигу о којој се што гласније рекламерски кокодаче зарад што брже продаје. Ако би то, уопште, могао да буде неки нови смисао?

Маркетинг, реклама, брза, што бржа употреба свега што може да се купи, што бржа потрошња свега, наравно и књига, по могућности за употребно читање, то је сада азбука живота, што упадљивије и дрчавије шаренило бесмисла, тим боље. Ако је то, уопште, неки нови смисао?

Поузвано зна да више никако не може да пронађе књиге које би могле да га занимају јер су вештом манипулативно трговачком руком склоњене негде у таму магацина уколико се већ нису успешно изгубиле на дугом путу од издавача до књижаре. Итекако зна да више не може, као некад, да проведе више сати у књижари, изгубљен у причама и песмама, прелиставајући часописе јер у тим трговачким магацинима потрошне робе одавно нема места за часописну продукцију, као што ретко залута понека песничка књига. Сасвим поуздано зна да више не може да разговара са књижарима о узаврелости нових необјављених наслова, о писцима, о књижевном животу, јер га они пажљиво вребају очекујући да му што пре утрале омиљеног писца који већ недељама стоји на високом првом месту бесмислене бестселер листе. Шта кажете, ваљда то има неког смисла?

Уосталом, само би да каже: Где су нестале редакције часописа, та света места жучних препирки, бесконачних књижевних разговора, у који лањски дим су се претвориле вишедневне расправе о модерним и традиционалистима, где су нестала она крха питања о смислу, о вредностима, о тумачењу књижевности?

Од када је све само непрекидна, заморна и варљива, књижевна лутрија, непрестана вртешка различитих меркантилних формула, слика и парола?

Где се крију ти данашњи писци?

Нема их у удружењима, редакцијама часописа, на улици, у кафанама, зар су толико изгубљени у виртуелном свету разноразних друштвених мрежа, зар све информације о свету, о себи и свом постојању сакупљају са мобилних телефона бесомучно ударајући чудесне знаке са подигнутим или спуштеним прстом или нека црвена срца? Воде ли писци разговоре, постављају ли питања, или само тумарају, лево или десно, ближе или даље, јуре за наградама и режирарају неме књижевне вечери и симпозијуме на којима нико никога и не слуша, на којима готово и нема шта да се чује, осим слатких речи које служе задовољењу таштине?

И зашто то већ једном неко не каже?

Шта је очекивао, како се понашао, чему се надао, како је скупио толико храбрости, згромљен стрепњом и неизвесношћу, када је пре пет десетлећа тај „тихи студент Филозофског факултета у Новом Саду, у старој згради, у Његошевој, ушетао у редакцију *Књижевног билтена* студентског књижевног гласила, која је била смештена у собици два-са-два, предавши причу (под насловом *Кућа*) главном и одговорном уреднику.“

Не усуђује се да тврди да је баш тако било, као што не уме да дозове свој некадашњи осећај стварности, али може да претпостави да је сведочење тадашњег главног уредника, Селимира Радуловића, потоњег песника, вероватно поуздано. Ако су песници поуздани сведоци.

Ти само знаш да не знаш како си ушао у ту редакцију мислећи да си пронашао редакцију часописа *Жубор живота*. И да си касније, по појави новог броја *Књижевног билтена*, затечен својим именом и причом, дуго данима преправљао заглавље часописа јер си био сигуран како си причу предао редакцији часописа *Жубор живота*, желећи да сачуваш поузданост властите биографије и неког чудног осећаја да је то један од најлепших назива за часопис. И само си нестрпљиво очекивао када ће твоја објављена прича изазвати жамор књижевног живота.

Да ли је? ■

НОВИ САД У ДНЕВНИЦИМА АЛЕКСАНДРА ТИШМЕ (3)

Настојање

Пише: **Гордана Нонин**

Свој период настојања Александар Тишма је започео почетком шездесетих година прошлог века бодрећи себе у Дневнику како да се понаша према себи, породици, редовном послу у Матици српској, средини у којој живи, али и према критици. „Мораће проћи извесно време док се са мене спере сав тај прљез провинцијске новинске „критике“. Боже, где ја то живим! Али баш зато треба „чисто живети“, како је препоручивао Радноти. Радити, само радити, стицати сазнања и саопштавати их док се може. Прекинути најзад с лелујањем карактера – било га је доста за све унутрашње слике до краја живота. Њих, те слике као творевине, треба ухватити чврстом руком“.

Изненађујуће је, а Тишма кроз цео Дневник записује и своја промишљања о политичкој ситуацији, када је он први пут споменуо распад комунизма. Било је то још 8. маја 1963: „Стални разговори око чудовишности овог нашег социјализма. Град се срозава, губи физиономију; избори који се управо спроводе су комедија, итд. Сви имају пуна уста жалби, комунисти пре осталих. Само неће нико да изрекне: треба ли нам тај систем? Он је засад база тих разговора. Међутим, они стварају своја улегнућа, која се продубљују и шире; једног дана почеће све то да се распада. Тада ће се питање поставити, и битка ће се повести између оних који одговоре позитивно и оних који одговоре обратном.“

Настојао је, такође, читав овај период, да остане у Новом Саду, у контакту се ту радило о „дужем периоду прекида контакта са атмосфером књижевног такмичења, коју носи Београд“. Са Бошком

Петровићем с којим је радио у Матици српској, често је разговарао на ту тему. Бошку је сметало што се београдски књижевници штампају међусобно у разним поновљеним издањима, а сметало му је што се то не дешава и са писцима из Новог Сада. „Њему досад није била јасна последица, није му био јасан ни смисао, нашег повлачења из Београда, задовољавања Новим Садам...“

Још ни близу није схватио оно што сам схватио ја, кога проблем забачености одувек заокупља. Београд је једини град у овој земљи, и извличити се из

„Као никад у животу, уживам ходајући до града и назад, ујутру и увече, по три четврт сата у сваком маху. Давно је прошло доба кад сам прелажење таквих раздаљина пешице сматрао губљењем времена.“
(Из Дневника, 9. фебруар 1983. године)

Београда значи извличити се из града, из покрета, из новине. Наравно, и из суровости, безличности – које су мене нагнале на бекство. Али то иде једно с другим. Не може се бити запажен писац, а писати у провинцији, с провинцијском лежерношћу.“

Још тада је, на почетку шездесетих, констатовано да ако успе да створи „самосвојно дело, биће то необична победа једног човека из забити“. Октобарску награду Новог Сада добија 1965. године што бележи у свом Дневнику али му је тај дан важније што излази у „Борби“ текст Раше Попова о женама у „Насиљу“ и наглашава да је то први текст који се бави његовим делом а да повод није излазак књиге.

При крају свог боравка у Америци 1967. године записује: „Јуче ме је први пут ухватило очајање од помисли на повратак. У какав буцак света идем! Нови Сад, Две-три прометне улице, чича са вагом, прашњави излози, разговори о опстанку српства.“ Ипак, одмах по повратку са пута, записује: „Тек сада, петнаест дана по повратку, почињем да осећам дубину свог пропадања. Сам Нови Сад, његов материјални изглед, није ме обесхрабрио; имао сам чак утисак живописности, као путник. Оно што је довело до обесхрабрења то сам ја, мој положај који почињем поново да осећам и схватам.“ Стално ће разматра-

Александар Тишма у Католичкој порти

старејим и остарелим људима, који излазе да ухвате свеж ваздух. Ово је златно доба јесени, када је принос живота већ очигледан: може бити велик или мали, али се с њим морамо мирити, јер је једини.“ Наравно, у опсервацијама о својим шетњама, Тишма је записивао и своје страхове од смрти: „Могоа сам замислити улицу, ваздух, како постоје и пошто сам ја умро: одвагио сам их с извесном непристрасношћу и равнодушношћу“.

Након што је објављена „Филозофија паланке“ Радомира Константиновића, у свој Дневник бележи: „Паланка нема филозофије, јер је филозофија аутентично мишљење. Паланка је ишчашено сазнање о вишим вредностима света“.

Та аутентичност коју је Тишма стално подцртавао, остварила се. Добија, за „Употребу човека“ 1977. године и Нолитову и НИН-ову награду. Записује: „Ипак је у мени морао радити здрав инстинкт будућег писца када сам себе навео да напустим Београд ради Новог Сада, 1949-е. Јер, Београд је значајно анонимност, ослобађање од идентитета, који је мене толико жуљао. Па ипак сам се идентитету вратио... да бих живео истина бедно, забачено, али аутентично, ваљда.“ ■

НАГРАДА „АЛЕКСИЈЕ ВЕЗИЛИЋ“

Санторини

Драгица Стојановић

Свакој ћерки
После мајчине смрти
Остаје црни флор на белој блузи
Неостварена жеља мајке

Да је одведе негде далеко
Да буду заједно
Као кад су у песку заједно
Некад правиле куле

Моја пријатељица причала је
О томе како никад није стигла
Руку под руку са мајком
У Солун

Друга је причала
Да је мајку одвела у Барселону
Са сузом у оку
Колико је још лепих места
остало за обе

Лепа кћери моја
Одведи ме дан пред смрт у Санторини
Егејски ветар да ми провуче
Младе прсте кроз косу

Али ако заокупљена
Децом и постом немаш времена
Придржи мој штап
Уместо руке моје

Одведи ме на кућни праг
Где ћемо прострсти крпау
Јести сир маслине и воће

Из рукописа „Мала смрт“